

EURÓPAI ROMA JOGOK KÖZPONTJA ALAPÍTVÁNY ERRC

Roma gyerekek oktatási szegregációja
Jogalkotási, alkalmazási trendek Strasbourgban és
Magyarországon

Budapest
2016

A szervezet

- 1996-ban alapította: Kőszeg Ferenc
- Egy magyarországi alapítvány – nemzetközi tevékenységgel
- Európa-szerte, földrajzilag szétszórt roma közösségek és roma egyének emberi jogainak érdekében lép fel
- Elemzi a joghátrányt eredményező állami, rendészeti vagy intézményes gyakorlatot, a diszkrimináló tendenciákat
- Jogi segítséget nyújt a legkülönbözőbb megkülönböztetések, elkülönítések (szegregáció) megszüntetéséhez:
 - helyi, regionális és nemzetközi szinten stratégiai pereskedéseket folytat
- Lobbizik és hasznosítja a nemzetközi szervezetek jogérvényesítést kikényszerítő fórumait (EU szintjén; Európa Tanácsnál; ENSZ bizottságok előtt; nemzetközi bíróságokon.)

A tevékenységek

- Főbb stratégiai területek: Oktatás, egészségügy, lakhatás, szociális szolgáltatások, romák elleni erőszak, nők jogai, gyermekek jogai – többszörösen veszélyeztetett, megkülönböztetett – diszkriminált csoportok védelme
- Együttműködik: Helyi roma aktivistákkal, Roma érdekképviselői szervezetekkel, Emberi Jogi Szervezetekkel, Szakértőkkel, Ügyvédekkel
- Átfogó kommunikációs tevékenységet szervez: média, lobbikampányok, események
- Szakmai anyagokat, oktatási/tréning tananyagot készít

Mi kerül most fókuszba?

- Nemzetközi jogi előírások az oktatáshoz való jog és a szegregáció tilalmára vonatkozóan
- Nemzetközi perek, az Emberi Jogok Európai Bíróságának releváns esetjoga
- Az Európai Unió vonatkozó elvárásai és a kötelezettségszegési eljárások
- Hazai kötelezettségek a nemzetközi előírásokból következően
- A jogi előírások érvényesülése a gyakorlatban (a hazai perek tanulságai)
- Következtetések összegzése

Oktatási szegregáció a nemzetközi normák tükrében

- Oktatási szegregáció (jogellenes elkülönítés) a nemzetközi, regionális normák tükrében
 - Az ENSZ egyezmények és szakosított szervek a faji alapú elkülönítésről
 - Az EBESZ és szervei a romák iskolai elkülönítéséről
 - Az Európa Tanács és szervei a romák iskolai elkülönítéséről
 - Az Európai Unió és szervei a romák iskolai elkülönítéséről

Magyarország ratifikálta az oktatáshoz való jogot és az egyenlő bánásmód követelményét garantáló valamennyi nemzetközi egyezményt.

ENSZ egyezmények és szervek szegregáció tilalmára vonatkozó előírásai

Nincs az iskolai szegregáció jogi fogalmára egységes európai vagy nemzetközi definíció, de a szegregációt a nemzetközi emberi jogi egyezmények és az Emberi Jogok Európai Egyezménye is tiltja.

Az 1960-as, **UNESCO oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről szóló egyezmény (CADE)** azon emberi jogi dokumentumok egyike, amely kifejezetten nevesíti és tilalmazza az oktatási szegregációt

- UNESCO (CADE) 1. cikke szerint „*megkülönböztetés kifejezés alatt értendő a fajon, bőrszínen, nemen, nyelven, valláson, politikai vagy bármilyen egyéb véleményen, nemzetiségi vagy társadalmi származáson, vagyoni helyzeten vagy születésen alapuló minden olyan különbségtétel, kizárás, korlátozás, vagy kedvezés, amelynek célja vagy következménye **az oktatás terén való egyenlő elbánás megszüntetése vagy akadályozása, nevezetesen [...]; (c) bizonyos személyek vagy csoportok részére külön oktatási rendszerek vagy intézetek létesítése vagy fenntartása [...], vagy (d) valamely személynek vagy csoportnak az emberi méltósággal össze nem egyeztethető helyzetbe való juttatása.***”

ENSZ egyezmények és szervek szegregáció tilalmára vonatkozó előírásai

A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló egyezmény (ICERD) 3. cikk:
“A részes államok különösen elítélik a **faji elkülönítést** és az **apartheidet** és vállalják, hogy a **joghatóságuk alá tartozó területeken minden ilyen természetű gyakorlatot megakadályoznak, eltiltanak és megszüntetnek.**”

- **Az ENSZ Faji Megkülönböztetés Kiküszöbölésének Bizottsága XIX. számú ajánlásában (3. cikk)** szerint a szegregáció „**mind szándékosan, mind mulasztással elkövethető**” és a Bizottság felhívta ezért a részes államokat, hogy monitorozzanak minden olyan trendet, amely faji megkülönböztetéshez vezethet, és azon dolgozzanak, hogy minden negatív következményt megszüntessenek.
- **Az ENSZ Faji Megkülönböztetés Kiküszöbölésének Bizottsága XXVII. számú, romák diszkriminációjával kapcsolatos ajánlása** sürgeti az államokat, hogy: “**előzzék meg és akadályozzák meg a roma tanulók szegregációját**”.

Egyéb nemzetközi szervezetek szakpolitikai ajánlásai, az EBESZ és az ET

- Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) Állandó tanácsa által elfogadott, romák helyzetének javítását célzó cselekvési terv (2003) 73. pontja **átfogó iskolai deszegregációs programokra végrehajtására** hívja fel a részes államokat.
- Az Európa Tanács (ET) szerveinek számos ajánlása is kitér a roma gyerekek iskolai szegregációja elleni fellépés szükségességére. A Miniszterek Bizottsága a (2009) 4. sz. ajánlása szerint **a „Tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a szegregációt az oktatásban faji és etnikai alapon tiltó jogszabályok vannak érvényben, hatékony, arányos és visszatartó erejű jogkövetkezmények mellett, és hogy e jogszabályok hatékonyan alkalmazásra is kerüljenek. Ahol a roma gyermekek de facto szegregációja faji vagy etnikai alapon történik, ott a hatóságoknak deszegregációs intézkedéseket kell foganatosítaniuk.”**
- Az Európai Tanács Rasszizmus és Intolerancia elleni Bizottsága (ECRI) a 13. számú ajánlásában felhívja a tagállamokat, hogy **„azonnali jogi és politikai intézkedéseket tegyenek ahhoz, hogy véget vessenek a roma gyerekek iskolai szegregációjának, hogy integrálják őket azokba az iskolákba, ahová a többségi gyerekek járnak; és hogy szüntessék meg a roma gyerekek túl nagy arányú speciális iskolába helyezését...”**

Az EU anti-diszkriminációs előírásai

- **EU 2000/43-as Faji Egyenlőségi Irányelve** (Racial Equality Directive, RED) a faji vagy etnikai alapú hátrányos megkülönböztetéssel szemben alkotott szabályokat (lefedve az oktatást is). Az irányelv szerint **minden tagállam kötelezettsége, hogy a faji vagy etnikai alapú diszkrimináció minden formáját megtiltsa és ezekhez köthető hátrányok megelőzésére és kompenzálására megfelelő intézkedéseket hozzon** (esélyegyenlőséget előmozdító pozitív intézkedések).

Az irányelv a hazai jogban: **2003. évi CXXV. az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló törvény**, amely 2004. január 27-én lépett hatályba.

Ez alapján **a szegregált iskola fenntartása is közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül, amennyiben a roma gyerekek fizikai elkülönítése nem roma társaiktól kimutatható az iskolán belül, vagy az iskolák között.**

Az Ebktv., a magyar anti-diszkriminációs törvény

- Míg az Alaptörvény a hátrányos megkülönböztetés általános tilalmáról rendelkezik, addig az Ebktv. a diszkrimináció tilalom átfogó keretét teremti meg.
- Az Ebktv. lefedi valamennyi uniós irányelv által szabályozott védett tulajdonságot: összesen 19 nevesített tulajdonság alapján tiltja a hátrányos megkülönböztetés különböző formáit. A védett tulajdonságok listáját a jogalkotó nyitva hagyta az egyéb helyzet szerepeltetésével.
- Diszkrimináció formái: Közvetlen megkülönböztetés, Közvetett megkülönböztetés, Zaklatás, Diszkriminációra való utasítás, Jogellenes elkülönítés, Megtorlás
- Az Ebktv. jogellenes elkülönítés (szegregáció) definíciója:
- *“ Jogellenes elkülönítésnek minősül az a rendelkezés, amely a 8. §-ban meghatározott tulajdonságai alapján egyes személyeket vagy személyek csoportját a velük összehasonlítható helyzetben lévő személyektől vagy személyek csoportjától - anélkül, hogy azt törvény kifejezetten megengedné - elkülönít.”*

EU: kötelezettségszegési eljárások diszkrimináció (szegregáció) miatt

- **Az Európai Bizottság**, amely figyelemmel kíséri, hogy a tagállamok jogszabályai és gyakorlata megfelel-e a közösségi jog részét képező Egyenlőségi irányelveknek, nemrégiben **két ország ellen is indított ún. kötelezettségszegési (infringement) eljárást a roma gyerekek iskolai szegregációja miatt:**
 - ✓ 2014 szeptemberében először **Csehország** ellen: az Egyenlőségi irányelvnek ellentétes, hogy a roma gyerekeket szisztematikusan többségi társaiktól elkülönítetten, speciális iskolákban oktatják, úgy, hogy indokolatlanul fogyatékosná nyilvánítják őket. Az idén a kötelezettségszegési eljárás az ún. „indoklással ellátott állásfoglalás” fázisába léphet, ami az Európai Unió Bírósága előtti eljárás elindulását előzi meg.
 - ✓ 2015 áprilisában a Bizottság **Szlovákia** ellen is megindította a kötelezettségszegési eljárást a csehországgal egyező problémák miatt: 2013-ban maga a szlovák ombudsman figyelmeztette a szlovák hatóságokat, hogy a speciális iskolák diákjainak több mint 88 százaléka Roma, és egy 2012-es UNDP felmérés szerint az iskoláskorú roma gyermekek csaknem 43% -a tanult szegregált oktatásban.

Oktatási szegregációs ügyek az EJEB gyakorlatában

Első Kiegészítő Jegyzőkönyv, 2. cikk

Oktatáshoz való jog

„Senkitől sem szabad megtagadni az oktatáshoz való jogot. Az állam az oktatás és tanítás terén vállalt feladatkörök gyakorlása során köteles tiszteletben tartani a szülők vallási és világnézeti meggyőződésével összhangban lévő oktatáshoz és tanításhoz való jogot.”

Egyezmény, 14. cikk

Megkülönböztetés tilalma

„A jelen Egyezményben meghatározott jogok és szabadságok élvezetét minden megkülönböztetés, például nem, faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetés nélkül kell biztosítani.”

Oktatási szegregációs ügyek az EJEB gyakorlatában

- *Leyla Sahin c. Törökország (44774/98)*: az oktatáshoz való jogot lehet korlátozni, de biztosítani kell, hogy a jogba való beavatkozás nem olyan mértékű, hogy a jog lényegéig hatoljon és megfossza hatékonyságától. A korlátozásnak kiszámíthatónak kell lennie és jogszerű célt kell hogy szolgáljon. Emellett az alkalmazott eszköznek ésszerű arányban kell állnia az elérendő céllal.
- Ha ésszerű és tárgyilagos módon nem indokolható, azaz
 - nincs legitim célja és
 - az alkalmazott eszközök nem állnak ésszerű arányban az elérendő céllal.(Belga nyelvi ügy (1968), bek. 10.)

Oktatási szegregációs ügyek az EJEB gyakorlatában

▪ Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) eddig hat roma oktatási ügyben hozott ítéletet, valamennyi esetben az oktatási szegregáció valamelyik formájához kapcsolódóan:

- D.H. és társai kontra Cseh Köztársaság (2007)
- Sampanis és társai kontra Görögország (2008)
- Orsus és a többiek kontra Horvátország (2010)
- Sampani és társai kontra Görögország (2012)
- Horváth és Kiss kontra Magyarország (2013)
- Lavidá és társai kontra Görögország (2013)

Mind a hat ügyben megállapította a Bíróság az Egyezmény 1. sz. kiegészítő jegyzőkönyv 2 cikkének (oktatáshoz való jog) az Egyezmény 14. cikkével (diszkrimináció tilalma) együtt történő megsértését.

D.H. és társai kontra Cseh Köztársaság (2007)

- 2007. november 13-án a Nagykamara 13: 4 arányú döntése szerint a roma gyerekek speciális iskolákba való elkülönítése a diszkrimináció egyik formája
- Az Egyezmény 14. cikkének megsértése a 1.sz. Kiegészítő Jegyzőkönyv 2. cikkével összefüggésben

Tényállás:

- 1996 és 1999 között, 18 Roma tanulót helyeztek speciális iskolákba Osztravában
- az iskolaigazgatók döntése alapján, amelyeket az oktatási-pszichológiai központok ajánlásaira alapoztak
- Az ajánlásokat pszichológiai tesztek előzték meg
- Az elhelyezés szülői beleegyezéshez kötött

Speciális iskolák:

- Tanulási nehézségekkel küzdő gyermekeknek fenntartott iskolák
- Több mint 50 %-a a roma gyermekeknek ilyen iskolákban tanult
- Egy roma gyermeknek 27-szer nagyobb esélye volt arra, hogy speciális iskolába helyezték, mint nem-roma társának

A D.H. perben lefektetett alapelvek

- **A DISZKRIMINÁCIÓ MEGJELENÉSI FORMÁI** – Az EJEB ebben az ügyben állapította meg **először a 14. cikk sérelmét egy közszolgáltatáshoz, jelen ügyben az általános iskolai oktatáshoz kapcsolódó faji diszkrimináció kapcsán**. A Bíróság hangsúlyozta, hogy az Egyezmény nem csupán a diszkrimináció konkrét megjelenési formáit tiltja, de azokat a rendszerszerű gyakorlatokat is, amelyek alapján bizonyos etnikai csoportokat megfosztanak jogaik gyakorlásától.
- **A SZEGREGÁCIÓ A DISZKRIMINÁCIÓ EGY FORMÁJA** – A Bíróság tisztázta, hogy a faji alapú szegregáció a diszkrimináció egy formája, s mint ilyen, sérti az Egyezmény 14. cikkét.
- **A ROMÁK OKTATÁSHOZ VALÓ EGYENLŐ ESÉLYŰ HOZZÁFÉRÉSE EURÓPA SZERTE FENNÁLLÓ PROBLÉMA** –A Bíróság az előtte lévő ügyet meghaladó megállapítást tett amikor kimondta, nem a Cseh Köztársaság az egyetlen, számos Európai országban diszkriminatív akadályokat állítanak a roma gyerekek oktatása elé.
- **EGYSÉGES EURÓPAI ANTI-DISZKRIMINÁCIÓS ALAPELVEK**- Ez a döntés megteremtette az EJEB 14. cikkel kapcsolatos gyakorlata és az Európai Unió anti-diszkrimináció alapelvei közötti összhangot.

A D.H. perben lefektetett alapelvek

- **KÖZVETETT DISZKRIMINÁCIÓ** – a DH ügyben használta elsőként a bíróság a közvetett diszkrimináció fogalmát, amely olyan szakpolitika vagy intézkedés formájában is megvalósulhat, amely látszólag semleges, de hatásában aránytalanul hátrányosabban érint egy faji vagy etnikai csoportot.
- **A SZÁNDÉKOSSÁG NEM FELTÉTEL** – Diszkriminációs szándék hiányában is az Egyezmény 14. cikkének sérelmét eredményezi az objektív és ésszerű körülménnyel nem igazolt különbségtétel. Ebből adódóan amennyiben bizonyított, hogy egy jogszabály diszkriminatív hatást fejt ki, amely nem igazolható, szükségtelen hogy az eljáró hatóságok diszkriminációra irányuló szándékának bizonyítása.
- **RÁNÉZÉSRE SEMLEGES JOGSZABÁLY** – Még ha első ránézésre semlegesnek is tűnik egy jogszabályi rendelkezés szóhasználatában, annak egy meg határozott faji vagy etnikai csoportot lényegesen hátrányosabb helyzetbe hozó és nem igazolható alkalmazása is diszkriminatív lehet.
- **STATISZTIKA** – Amikor egy meghatározott intézkedés vagy gyakorlat egy személyre vagy egy csoportra kifejtett hatása vizsgálendő, statisztikai adatok használata válhat szükségessé, de nem kötelező

A D.H. perben lefektetett alapelvek

- **A BIZONYÍTÁSI TEHER MEGFORDÍTÁSA** –Amennyiben egy kérelmező, aki közvetett diszkriminációra hivatkozik, valószínűsíti, hogy egy rendelkezés vagy intézkedés diszkriminatív hatást fejt ki, a bizonyítás terhe a kérelmezett államra száll, amelynek azt kell bizonyítania, hogy a bánásmódbeli különbség nem diszkriminatív.
- **A ROMÁK SPECIÁLIS HELYZETE**- Történelmükből adódóan a romák egy speciális típusú, hátrányos helyzetű, sérülékeny kisebbség, akik ebből fakadóan különös védelmet igényelnek.
- **A DISZKRIMINÁCIÓHOZ NEM LEHET HOZZÁJÁRULNI** – A közérdekkel ellentétes lenne és a diszkrimináció tilalmának alapvető fontosságát kérdőjelezné meg, ha a faji megkülönböztetéshez az érintett személy hozzájárulása elfogadható lenne.

Orsus és mások kontra Horvátország (2010)

- 14 horvát roma tanuló
- Roma osztályok, alacsonyabb szintű tantervvel
- Horvát állam érvelése: a roma gyerekeket azért oktatták külön osztályban, mert a horvát nyelv elsajátításához külön tanórákra volt szükségük
- **Bíróság a korábbi gyakorlatára is hivatkozva emlékeztetett arra, hogy a roma közösség sajátos hátrányokkal rendelkező sérülékeny kisebbség és ebből adódóan speciális védelemre van szükségek, ideértve az oktatás területét is.**
- **A tesztek nem nyelvi tesztek voltak, hanem pszichológiai tesztek**
- **A tanulási és nyelvi nehézségeiket azonban a roma osztályokba helyezésükkel sem kezelték**
- **Nem voltak biztosítékok arra, hogy ez egy átmeneti rendelkezés**
- **A rendelkezés kizárólag roma gyerekeket érintett**
- **Régiós statisztika szerint a roma tanulóknak 84% os arányú a lemorzsolódása, ez szükségessé teszi megerősítő intézkedések bevezetését**

A magyar iskolai szegregációs ügy

- Horváth és Kiss kontra Magyarország ügyben két roma fiatal indokolatlan fogyatékoság minősítése és speciális iskolába helyezése
- EJEB-hez benyújtott kérelme szerint speciális oktatásuk megvalósította **etnikai diszkriminációjukat oktatáshoz való joguk érvényesítése során**
 - a speciális oktatásukról döntő tesztek kulturálisan elfogultak és tudás-alapúak voltak,
 - a roma gyerekeket kifejezetten hátrányos helyzetbe hozza.

Magyarországon szociológiai kutatások már a 70-es évektől kimutatták, a roma gyerekek speciális iskolákba és osztályokba való szisztematikus utalását.

Az elsőfokú bíróság döntése (2009)

- A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 2009. május 27-i döntésében megállapította, hogy az alperesek megsértettek az egyenlő bánásmód követelményét és a felperesek tanulás megválasztásához való jogát és egyetemlegesen kötelezte az alpereseket arra, hogy a felpereseknek személyenként 1.000.000 forint összegű nem vagyoni kártérítést fizessenek meg

A bíróság szerint a

- szakértői bizottságok kötelesek lettek volna figyelembe venni a tanulók **sajátos igényeit és speciális körülményét**, eljárásukat **egyénesítve** voltak kötelesek eljárni.
- a felperesek diagnosztizálásánál **hiányzott ez az egyedi bánásmód**.
- a megyei önkormányzat **elmulasztotta** a szakértői bizottság feletti **hatékony ellenőrzést**, s így arról sem szerzett tudomást, hogy a **szakértői bizottság nem tájékoztatta megfelelően a szülőket**.

A másodfokú bíróság döntése (2009)

- A szakértői bizottság nem fellebbezte meg az elsőfokú döntést, ezért az ítélet szakértői bizottságot elmarasztaló rendelkezései jogerőre emelkedtek.
- A speciális általános iskola és a megyei közgyűlés fellebbezése nyomán a Debreceni Ítéltábla a fellebbezéssel érintett ítéleti részt megváltoztatta és **a felperesek keresetét elutasította**

Az Ítéltábla

- helyt adott a speciális iskola védekezésének, hogy az nem tett mást, mint hogy a szakértői bizottság határozatának megfelelően beíratta a kérelmezőket az intézménybe
- kimondta, hogy a fenntartó önkormányzat feladata volt, hogy a speciális iskola és a szakértői bizottság felett törvényességi felügyeletet gyakoroljon, ezért ha bármilyen mulasztás történt volna, azért az önkormányzat felelőssége megállapítható lenne
- a felpereseket semmilyen kár nem érte (még az eljárási hibák miatt sem), mert értelmi képességeiknek megfelelő képzésben részesültek
- gyógypedagógiai elhelyezésük semmilyen módon sem kapcsolódott etnikai hovatartozásukhoz

A Legfelsőbb Bíróság ítélete (2010)

- **Felülvizsgálati kérelem:**
 - Magyarországon a diagnosztikai rendszer közismert rendszerszintű hibái, valamint a hátrányos szociális, kulturális és nyelvi háttér figyelmen kívül hagyása azt eredményezte, hogy aránytalanul nagy számú roma gyermeket diagnosztizáltak "enyhén értelmi fogyatékosnak", beleértve a felpereseket is

A Legfelsőbb Bíróság

- Helybenhagyta a másodfokú ítélet azon megállapítását, mely szerint a speciális iskola és a megyei önkormányzat nem sértette meg a felperesek egyenlő bánásmódhoz való jogát.
- Az ítélet szerint a vizsgálati módszerek nem megfelelő volta, illetve a félrediaosztizáláshoz vezető rendszerhiba, függetlenül attól, az a felperesekre közvetlen hatással volt, az alperesek terhére nem róható.
- A bíróság szerint **az állam feladata a szakmai elvárásoknak megfelelő és az ismert rendszerhibát kiküszöbölő vizsgálati módszerek alkalmazásának előírása és ennek jogszabályi háttérének megalkotása.** A Legfelsőbb Bíróság ugyanakkor rámutatott arra is, hogy téves volt az az ítélőtáblai megállapítás, miszerint az alperesek jogsértő magatartásával összefüggésben a felpereseket nem érte hátrány.

Az EJEB előtti eljárás(2013)

- Az EJEB 2013. január 29-i egyhangúan elfogadott ítéletében megállapította az Egyezmény 1. sz. Kiegészítő Jegyzőkönyve 2. cikkének az Egyezmény 14. cikkével együttes sérelmét.

Az ítélet főbb megállapításai:

- A Bíróság **szerint több évtizedre visszanyúló hagyományai vannak Magyarországon a roma tanulók félrediagnosztizálásának, ezért Magyarországnak változtatnia kell ezen a gyakorlaton.**
- megállapította, hogy „a romák viharos történelmük és gyökereik folytonos feltépése következtében sajátosan hátrányos helyzetű, sérülékeny kisebbséget alkotnak. Ezért különleges oltalmat igényelnek. **Sérülékeny helyzetük azt jelenti, hogy igényeikre és eltérő életmódjukra külön figyelmet kell fordítani, mind a vonatkozó jogszabálykörnyezetben, mind a konkrét ügyekben hozandó határozatok esetében.**

Az EJEB előtti eljárás(2013)

- Bíróság hozzátette, „hogy az Első Kiegészítő Jegyzőkönyv 2. cikkében a “tiszteltben tartani” kifejezés többet jelent, mint “tudomásul venni” vagy “tekintetbe venni”; ezen felül egy alapvetően negatív intézkedés esetében az állam részéről bizonyos **pozitív kötelezettséget** sugall
- az államnak vannak **konkrét pozitív kötelességei a múltbeli diszkrimináció továbbélése és az állítólag semleges tesztekben rejlő diszkriminatív gyakorlat elkerülése érdekében.**
- **el voltak szigetelve** a többségi népességhez tartozó tanulóktól
- **A számukra biztosított oktatás tovább tetézhette volna nehézségeiket és hátrányosan befolyásolhatta volna későbbi személyiségfejlődésüket ahelyett, hogy segített volna nekik a normál iskolába való beilleszkedésben és olyan készségek kialakításában, amelyek megkönnyítenék az életüket a többségi társadalomban.**

Az ítélet végrehajtása

- Miniszterek Tanácsa felügyeli a végrehajtást
- Legalább 3 kötelessége van a kormánynak:
 1. Diszkrimináció- mentes tesztek bevezetése
 2. Eljárási garancia a félre-diagnosztizálás megelőzésére, kiküszöbölésére
 3. Etnikai adatok gyűjtése annak érdekében, hogy mérni lehessen az inkluzív oktatási politika hatását – hány roma tanuló tanul inkluzív környezetben, és csökkent –e a roma tanulók aránya a speciális iskolákban

Heves megyei ügy

Az EJOB főbb megállapításai az oktatási perekben

- Diszkrimináció akkor történik, **amikor valakit objektív és ésszerű ok nélkül megkülönböztető bánásmódban részesítenek vele hasonló helyzetben lévő személyekhez képest.**
- a jelenlegi demokratikus társadalmakban, **nem létezik olyan objektív alapokon nyugvó ok, amely egy személy etnikai hovatartozásán alapuló különbségtételt igazolna.**
- **Még az olyan általános szakpolitika vagy intézkedés is lehet diszkriminatív, amely egy bizonyos csoportot aránytalan mértékben hoz hátrányos helyzetbe, akkor is, ha az intézkedés célcsoportja nem kifejezetten az adott csoport.**
- **A diszkrimináció abban az esetben is sérti az Egyezményt, ha az egy *de facto* szituációból következik.**
- A romák **speciális védelmet** élveznek
- **a strukturális problémák konkrét pozitív intézkedések alkalmazását teszik szükségessé annak érdekében, hogy a kérelmezők megkapják a támogatást nehézségeik leküzdéséhez.**
- Az államnak sajátos, **pozitív (tevéleges) kötelessége**, hogy a múltban elkövetett diszkrimináció vagy diszkriminatív gyakorlat továbbfolytatását megelőzze. **Egy ilyen beavatkozás azonban nem vezethet további jogsérelemhez, vagyis jogellenes elkülönítéshez,** a roma gyermekek hátrányos megkülönböztetéséhez.

Következtetések I: a nemzetközi normák érvényesülése a magyar gyakorlatban

- A sorra vett nemzetközi előírások alapján a magyar kormánynek egyértelmű kötelezettsége az etnikai alapú szegregációval szembeni fellépés, a szegregáció jogi tilalmának hatékony érvényesítése : **a romákkal szembeni iskolai szegregáció tilalma, megelőzése, és a jogsértő gyakorlatok megszüntetése, és hatékony jogorvoslat biztosítása.**
- Az iskolai szegregáció elleni hatékony fellépésnek sajnos csak néhány példáját ismerjük Magyarországon, ezek viszont rávilágítanak, hogy a helyi oktatásirányításnak volt mozgásteret nem csak az etnikai elkülönítés növelésére, de annak hatékony csökkentésére is.
- Számos dokumentált példája van viszont az olyan eseteknek, amikor a helyi iskolapolitikát meghatározó szereplők kifejezetten pártolták, támogatták, vagy ösztönözték a roma gyerekek elkülönítését. Az Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapítvány (CFCF) által 2005 – 2015 között perbe fogott **csörögi, győri, hajdúhadházi, jászladányi, kaposvári, miskolci, és nyíregyházi iskola fenntartók és iskolák felelősségét a jogellenes elkülönítésben minden esetben megállapították a magyar bíróságok.**
- Ugyanakkor ezidáig egyetlen településen nem sikerült érvényt szerezni a roma gyerekek Egyenlő Bánásmód törvényt sértő iskolai elkülönítésének megszüntetését elrendelő bírósági ítéletnek.

Következtetések II: Tévhitek és téves szándékok

- **A szegregált oktatásnak egyetlen formáját sem szabad elfogadnia és támogatnia az államnak, bármilyen “altruista címkével” is van ellátva.** A neveléstudomány mai állása szerint nincs megfelelő indok, amely alapján az együttnevelésre való szegregált felzárkóztatáshoz az érintett roma gyerekeknek olyan erős érdeke fűződne („a gyermek legfőbb érdeke”), ami az elkülönítés diszkriminatív jellegét kompenzálná. **A szegregált oktatás jogellenes elkülönítés, még akkor is ha az kifejezett szándéka szerint „a felzárkózást segíti”, mivel a nehézségek leküzdésének támogatása nem vezethet további jogsérelemhez, jogellenes elkülönítéshez (EJEB esetjog).**
- **A vallásgyakorlás, a felekezeti oktatás biztosítása sem szolgáltatathat jogszerű alapot etnikai szegregációra .** (Hiszen az csak a vallásgyakorlás érdekében indokolható, és valóban vallási alapon történő elkülönülés kimentésére szolgáltat alapot.) Hasonlóképpen a nemzetiségi oktatás is csak akkor lehet kimentés, ha a nemzetiségi oktatás biztosítása (oktatás szervezés) nem lenne megoldható integrált körülmények között.
- **A nemzetközi és hazai bírósági gyakorlat alapján a diszkriminációhoz nem lehet hozzájárulni, ezért a szegregált oktatást a szülői hozzájárulás sem teszi jogszerűvé. (DH case)**

Hogyan segíthetnek Önök?

- Ingyenes jogi tanácsadással (pl. átiratkozási ügyek)
- Ingyenes jogi képviselettel
- Civil szervezetek részére végzett pro bono munkával (jogi tanácsadás, képviselet, kutatások)
- Képzéseken megszerzett ismeretek terjesztésével, továbbadásával

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

GELLÉR JUDIT

judit.geller@errc.org